

SİVAS YÖRESİ HALK KÜLTÜRÜNDE EĞLENCE
Entertainment in Sivas Regional Folk Culture

Ferdi KARAÖNÇEL

Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı

ferdikaraoncel@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9519-1003>

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi-
Journal of Ağrı İbrahim Çeçen University Social Sciences Institute-
AİCUSBED 8/1 Nisan/April 2022 / Ağrı

ISSN: 2149-3006

e-ISSN: 2149-4053

Makale Türü- <i>Article Types</i> :	Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi- <i>Received Date</i> :	18.01.2022
Kabul Tarihi- <i>Accepted Date</i> :	25.03.2022
Sayfa Aralığı- <i>Page Range</i> :	166-185
Doi Numarası- <i>Doi Number</i> :	https://doi.org/10.31463/aicusbed.1059337

<http://dergipark.gov.tr/aicusbed>

This article was checked by

iThenticate

SİVAS YÖRESİ HALK KÜLTÜRÜNDE EĞLENCE

Entertainment in Sivas Regional Folk Culture

Ferdi KARAÖNÇEL

Öz

İç Anadolu Bölgesinin yüzölçümü bakımından en büyük ikinci ili olan Sivas, tarihi dokusu ile birçok kültürel yapıyı içerisinde barındıran kadim bir şehirdir. Coğrafi özellikleri ve tarihte farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmasından dolayı kültürel yapı içerisinde kendine özgü karakteristik bir biçimde şekillenen özellikleri bulunmaktadır. Bu çalışmada; Sivas yöresi halk türküleri, yöresel toplantı ve eğlence gelenekleri, halk oyunları, düğünleri ve festivalleri incelenmiş, yörenin halk kültürü ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Çalışmanın amacı; Sivas yöresine ait eğlence kültürünün ve eğlence geleneklerinin yöre halkının kültürel ve sosyal hayatı içerisindeki yerini, uygulanış şekillerini ulusal ve uluslararası boyutlarda tanıtmaktır. Bu bağlamda çalışma ile ilgili veriler literatür ve belgesel kaynak tarama yöntemlerinden yararlanılarak elde edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiş ve halk kültürü açısından yorumlanarak raporlaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sivas, kültür, Sivas yöresi halk kültürü, eğlence, türkü, halk oyunları, düğün, festival.

Abstract

Sivas, which is the second-largest city of the Central Anatolia Region in terms of surface area, is an ancient city that includes many cultural structures with its historical texture. It has its own characteristic features that are shaped within the cultural structure due to its geographical features and hosting different civilizations in history. In this study; folk songs, local meetings and entertainment traditions, folk dances, weddings and festivals were analyzed and they were discussed within the framework of the folk culture of the region. The purpose of this study was to introduce the place of the entertainment culture and entertainment traditions of the Sivas region in the cultural and social life of the local people and the way they are applied in national and international dimensions. In this sense, the data related to the study was obtained by using literature and documentary source surveying methods. The data obtained were analyzed in a descriptive manner and it has been interpreted and reported in terms of folk culture.

Key words: Sivas, culture, Sivas region folk culture, entertainment, folk song, folk dances, wedding, festival.

Giriş

İç Anadolu Bölgesi'nde, bir bölümü Kızılırmak diğer bölümleri ise Yeşilirmak ve Fırat Havzaları içerisinde yer alan Sivas, Anadolu'nun önemli kültür merkezlerinden biridir. Hitit, Pers ve Roma hâkimiyetinde kalan Sivas 1071 Malazgirt Zaferi sonrasında Türk egemenliğine girmiştir. "Sivas 1175 yılında Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan tarafından Selçuklu topraklarına katılmış ve büyük ölçüde imar görmüştür" (URL 1).

Sivas'ın coğrafi konumu, tarihi önemini anlatan ve içerisinde barındırdığı kültürel miraslarla doludur. Tarihi İpek yolu üzerinde yer alması, kültürlerin birbirine bağlanmasında bir geçiş noktası olmasını sağlamıştır. Zengin bir kültür yapısına sahip olan Sivas'ta eğlence kültürü de çeşitlilik göstermektedir. Yöreyle ait eğlence kültürüne bakıldığında; türkülerinin, halk oyunlarının, köy seyirlik oyunlarının, eğlence amaçlı toplantılarının (herfene geceleri), âşıklık geleneğinin, düğünlerinin ve festivallerinin oldukça önemli bir yer kapladığı söylenebilir. Sivas yöresine ait bayram, özel kutlamalar vb. eğlence içerikli etkinliklerin bulunduğu ve bu etkinliklerin gündelik yaşam içerisinde de ön planda yer aldığı görülmektedir.

Bu çalışmada Sivas yöresine ait eğlence kültürü, yöre halkının eğlence alışkanlıkları, yöreye ait festivalleri ve önemli toplantıları araştırılmış, yörenin halk kültürü ile bağdaştırılarak incelenmiştir. Bu bağlamda Sivas yöresindeki eğlence kültürüne ait öğelerin, yöre halkının sosyal ve kültürel yaşantılarındaki yerini ve uygulanış şeklini evrensel boyutta tanıtmak amaçlanmıştır. Çalışma ile ilgili veriler literatür ve belgesel kaynak tarama yöntemlerinden yararlanılarak elde edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiş ve halk kültürü açısından yorumlanarak raporlaştırılmıştır. Çalışma verilerin toplanmasında etik kurul izni gerektirecek herhangi bir yaklaşım kullanılmamıştır. Bu nedenle çalışma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Tarihte Sivas

Sivas, tarihte birçok devletin yönetiminde kalmış ve farklı isimler ile anılmıştır. Şehre; Megalopolis, Sipas, Sebaste, Kabira, Talaurs, Diaspolis, Danişment ili, Eyalet-i Rum, Eyalet-i Sivas ve en son olarak Sivas ismi verilmiştir (URL 1 - URL 2).

"Sivas şehrinin kuruluş yeri ve tarihi tam olarak bilinmemektedir" (Bulut, 2019, s. 13). İsmi kaynağı, kimin verdiği ve ilk olarak nerede kurulduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte şehrin ilk olarak şu anda bulunduğu bölgede kurulduğu görüşü kabul görmektedir. Yapılan

araştırmalara göre Sivas yöresindeki ilk yerleşimlerin Neolitik dönemde başladığı yönündedir (Milli, 2007, s. 7).

Şehre ait Hititler öncesi dönemle ilgili fazla bilgiye rastlanılmamaktadır. Hitit hâkimiyeti döneminde önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Sivas, M.Ö. 6. yy. başlarında Med sonrasında ise Pers İmparatorluğu hâkimiyetinde kalmıştır. Büyük İskender tarafından ele geçirildikten sonra Kapadokya Krallığına bağlanan Sivas, M.S. 17. yy.'da Roma hâkimiyetine girmiştir. 1071 Malazgirt Zaferi sonrasında Türk egemenliğine giren Sivas önemli bir Danişment şehri olmuş, II. Kılıç Arslan tarafından 1175 yılında Selçuklu topraklarına içerisine dâhil edilmiştir. Malazgirt zaferi ile Bizans etkisini yitirince Türkler karşısında durabilecek bir ordu kalmamış ve Anadolu'da fetih devri başlamıştır (Turan, 1996:281). Köseadağ Savaşı (1242) sonrası Moğol hakimiyetine giren Sivas'ta Selçuklu sanatının önemli eserleri arasında yer alan Buruciye Medresesi, Çifte Minareli Medrese ve Gök Medrese bulunmaktadır. 1343 yılında Eretna Beyliği'ne başkentlik yapan Sivas, Emir Eretna'dan sonra Kadı Burhaneddin Ahmed tarafından yönetilmiş, 1398'de Kadı Burhaneddin Ahmed'in ölümü sonrasında Osmanlı hâkimiyetine giren şehir 1400 yılında Timur tarafından ele geçirilmiştir. 1408 yılında tekrar Osmanlı hâkimiyetine giren şehrin egemenliği Otlukbeli Savaşı ile sağlanmıştır. Millî mücadelenin hazırlık aşamasında Sivas oldukça önemli bir konuma sahiptir. Millî mücadele aşamalarından biri olan Sivas Kongresi, 4 Eylül 1919 tarihinde Sivas'ta toplanmış ve bu toplantı Anadolu'nun bağımsızlık hareketi içerisinde önemli bir dönüm noktası olmuştur (URL 1).

Yapılan araştırmalarda Sivas yöresinin birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı, farklı devletlerin yönetiminde kalarak şehre farklı isimlerin verildiği görülmüştür. Sivas'ın kuruluş yeri ve tarihi ile ilgili net bilgiler olmamasına rağmen şu anda bulunduğu yerde kurulduğu düşünülmektedir.

Sivas yöresine ilk yerleşimler Neolitik Dönem'de başlamış, M.Ö. 6 yy.'da Med ve Pers imparatorluklarının hâkimiyetinde kalan şehir M.S. 17. yy.'da Roma hâkimiyetine girmiştir. 1071 Malazgirt Zaferi sonrasında Türk egemenliği sağlanmıştır. Malazgirt Zaferi sonrasında Türk ordusu karşısında durabilecek bir ordunun kalmaması Anadolu'daki fetih hareketlerine hız kazandırmıştır.

Sivas'ta Selçuklu sanatının önemli eserleri arasında yer alan Buruciye Medresesi, Çifte Minareli Medrese ve Gök Medrese bulunmaktadır. 1408 yılında yapılan Otlukbeli savaşı ile şehir Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Millî mücadelenin hazırlık aşamasındaki önemli

illerden biri olan Sivas'ta toplanan Sivas Kongresi, Anadolu'nun bağımsızlık hareketi içerisindeki dönüm noktalarından biri olmuştur. Günümüzde Sivas, tarihin izlerini taşıyan, barındırdığı kültürel çeşitliliği kuşaktan kuşağa aktaran, modern bir şehir olarak bölgenin kültür merkezi konumunda olan önemli illerimizden biridir.

Sivas Yöresinin Kültürel Yapısı

Sivas yöresi, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olmasından dolayı oldukça zengin bir kültürel yapıya sahiptir. Kültür, "insanlığın yaşam süresince oluşturduğu, aktardığı, maddi manevi olgular ve yaşamını biçimlendiren tüm ürünlerdir" şeklinde tanımlanmaktadır (Nacakcı, 2015, s. 20).

Sivas yöresi kültürüne bakıldığında; ticaret, mimari ve sanat gibi farklı alanlarda önemli öğeler göze çarpmaktadır. Sivas'ın tarihi ipek yolu üzerindeki önemli geçiş noktalarından biri olması, ticaretle uğraşan birçok kişinin burada konaklamasını sağlayarak yörenin ticaretini hareketlendirmiş ve buna bağlı olarak farklı kültürler ile etkileşimde olmasını sağlamıştır. Hayvan boynuzlarından yapılan kemik tarakçılığı, kilim dokumacılığı, halıcılık, kemik saplı dövme bıçak yapımı, çubukçuluk (ağızlık yapımı), ahşap oymacılığı ve gümüşçülük gibi el sanatları da kültürel yapının önemli göstergelerindedir. Danişmentliler Dönemi'nin önemli eserlerinden sayılan Sivas Ulu Cami, Selçuklular Dönemi'nin önemli eserlerinden olan Gök Medrese, Çifte Minareli Medrese ve Buruciye medreseleri, Sivas Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası Sivas yöresine ait önemli mimari yapılar arasında yer almaktadır.

Sivas yöresinin sahip olduğu kültürel zenginlikler müzik kültürünü de etkilemiştir. Müzik kültürü; "insanlığın yaşam süresinde oluşturduğu, maddi manevi olgular üzerine biçimlendirdiği, geliştirdiği ve aktardığı müzikal ürünlerin tümü" şeklinde tanımlanmaktadır (Nacakcı, 2015, s. 28). "Her toplumun kendine özgü olan müzik kültürü, kuşaktan kuşağa aktarılmaya devam eden bir süreci içerisinde barındırmaktadır" (Karaönçel vd., 2021, s. 343). "Sivas İç Anadolu bölgesinde yer alan, bulunduğu coğrafi konum sebebi ile hem kültürel hem de sosyal anlamda zenginlikler içeren bir şehirdir. Şehrin yer yer Karadeniz, yer yerde Orta Anadolu ve Doğu Anadolu illeri ile kesişmesi müzik kültürü yönünden de çeşitliliğe sebep olmuştur" (Elmas, 2007: 10).

Sivas yöresine ait müzik kültürü incelendiğinde, kendine has birçok öğeye sahip olduğu görülmektedir. TRT Türk Halk Müziği Repertuarının geneline bakıldığında repertuvarda önemli bir yer kaplayan Sivas yöresi

türküleri, Sivas yöresi oyun havaları, yöre halkına özgü olan sosyal yardımlaşma ve dayanışmalarında içerisinde yer aldığı herfene geceleri adlı toplantılar, halk oyunları, köy seyirlik oyunları, düğünleri ve yöreye ait festivaller Sivas yöresi müzik kültürünü şekillendiren ve müzik kültürü içerisinde yer alan önemli eğlence gelenekleridir. Önemli bir kültür merkezi olan Sivas, geçmişten miras kalan eserlerini uluslararası platformlarda yapılan etkinlikler ile dünyaya tanıtmaktadır.

Sivas Yöresi Halk Türküleri

TRT Türk Halk Müziği repertuarında yer alan Sivas yöresine ait türküler (kırık hava, uzun hava ve oyun havaları) incelendiğinde 314 kırık hava, 133 uzun hava ve 43 oyun havası olmak üzere toplam 490 türkünün bulunduğu tespit edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda elde edilen türkü (kırık hava, uzun hava ve oyun havaları) sayısı Sivas yöresi türkülerinin TRT Türk Halk Müziği repertuarında önemli bir yer kapladığını göstermektedir.

Tablo 1. Sivas Merkez ve İlçelerine Göre Türkülerin Sayısal Dağılımı

İLÇELER	KIRIK HAVA	UZUN HAVA	OYUN HAVALARI	TOPLAM
Sivas Merkez	119*	43*	33*	195
Şarkışla	69	27	4	100
Divriği	37	22	-	59
Kangal	40	13	-	53
Zara	16	23	1	40
Yıldızeli	9	5	-	14
İmranlı	7	-	-	7
Ulaş	7	-	-	7
Gürün	2	-	3	5
Suşehri	3	-	2	5
Hafik	4	-	-	4
Gemerek	1	-	-	1
Akıncılar	-	-	-	-
Altınyayla	-	-	-	-
Doğanşar	-	-	-	-
Gölova	-	-	-	-
Koyulhisar	-	-	-	-
TOPLAM	314	133	43	490

* TRT Türk Halk Müziği Repertuarında bulunan Sivas Merkez ilçeye ait; 1 kırık hava Gaziantep-Adana-Sivas, 1 uzun hava Sivas-Malatya, iki oyun havası ise Sivas-Tokat olarak kayıtlara geçmiştir.

Sivas yöresi türküleri (kırık hava ve uzun hava) konuları açısından incelendiğinde; aşk, sevdâ, düğün, ayrılık, hasret, gurbet, ağıt, tabiat, iş, yiğitlik vb. konuların yer aldığı görülmektedir. Bu konular arasında yoğun olarak aşk ve sevdâ konuları işlenmiştir. Yöre türkülerinin makam dizilerine

bakıldığında; Arazbar, Bayati Şiraz, Buselik, Çargâh, Gülizar, Hicaz, Hüseyini, Karcığar, Mahur, Muhayyer Kürdi, Nişabur, Pençgâh, Rast, Segâh, Uşşâk ve Zavil makamları görülmekle beraber, Hüseyini, Uşşâk ve Hicaz makamları yoğun olarak kullanılmıştır. Yöre türkülerinde; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20 ve 21 zamanlı usullere rastlanılmakta, yoğun olarak 2 ve 4 zamanlı usullerin tercih edildiği görülmektedir. Sivas yöresine ait sözlü türkülerinin bazılarında da oyunların oynandığı görülmektedir.

TRT Türk Halk Müziği Repertuarında bulunan Sivas yöresi oyun havalarına genel olarak bakıldığında tamamına yakınının halay ağırlıklı olduğu söylenebilir. "Halay Orta Anadolu'da davul ve zurna eşliğinde halka oluşturularak oynanan bir oyun olarak bilinmektedir" (Karaönçel vd., 2021, s. 344). Sivas halk oyunları yöre geleneğini yaşatan, birlik ve beraberlik göstergelerinin başında gelen önemli bir eğlence geleneğidir. Kılıç Sivas yöresi halk oyunlarının "tamamen yaşantıya, insanlar arası ilişkilere, ekonomik-sosyal faktörlere ve doğal afetlere bağlı olarak" ortaya çıktığını belirtmektedir (2002, s. 53).

TRT Türk Halk Müziği Repertuarı içerisinde yer alan Sivas yöresine ait oyun havaları incelendiğinde, Sivas merkez ilçenin ilk sırada (33 oyun havası), Şarkışla ilçesinin ikinci sırada (4 oyun havası), Gürün ilçesinin üçüncü sırada (3 oyun havası), Suşehri ilçesinin dördüncü sırada (2 oyun havası) ve Zara ilçesinin ise beşinci sırada (1 oyun havası) olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 1). TRT Türk Halk Müziği Repertuarında bulunan yöreye ait oyun havaları üzerinde yapılan incelemelerde; Sivas merkez, Şarkışla ilçesi, Gürün ilçesi, Suşehri ilçesi ve Zara ilçesi dışındaki ilçelerde herhangi bir oyun havasına rastlanılmamaktadır. TRT Türk Halk Müziği Repertuarında yer alan Sivas merkez ilçedeki iki oyun havası Sivas-Tokat olarak geçmektedir (Karaönçel vd., 2021, s. 346).

TRT Türk Halk Müziği Repertuarında bulunan Sivas yöresi oyun havaları makamsal olarak incelendiğinde; Hüseyini, Uşşâk, Muhayyer Kürdi, Hicaz, Segâh, Çargâh, Karcığar, Gülizar, Buselik, Sabâ ve Basit Suzinak makam dizilerine rastlanılmış, Hüseyini makamı dizisinin yoğun olarak tercih edildiği görülmüştür.

TRT Türk Halk Müziği Repertuarında bulunan Sivas yöresi oyun havalarının usul yapıları incelendiğinde ise; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10 ve 12 zamanlı usullere rastlanılmakla beraber 2, 4 ve 6 zamanlı usullerin yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür.

Sivas yöresi halk türkülerinde kullanılan çalgılara bakıldığında bağlama çalgısının (kısa bağlama, uzun bağlama, divan bağlama ve cura bağlama) yöre türkülerinde kullanılan çalgıların başında geldiği söylenebilir. Yöre türkülerinde kullanılan diğer çalgılara bakıldığında nefesli çalgılardan; zurna, kaval, mey, klarnet, ritim çalgılarından; asma davul, darbuka, tef, bendir, bağlama haricindeki diğer çalgılardan ise; ut, cümbüş, keman ve kanun çalgısının kullanıldığı görülmektedir. Bu çalgılardan ut, cümbüş, keman, klarnet, kanun, darbuka ve tef yörede ince sazlar olarak adlandırılmakta ve genellikle oyun havalarında kullanılmaktadır.

Sivas Yöresi Âşıklık Geleneği

Sivas yöresi âşıklık geleneğine bakıldığında gerek geleneği sürdürme gerekse düğün, festival, şenlik vb. günlerde âşıklık geleneğinin ve âşıkların eğlencelerde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Temürtürkan âşığı, "içinde yaşadığı toplumun genel-geçer kültür birikimini özümsemiş, yazdığı eserleriyle yaşadıkları toplumun dünya görüşüne hâkim, kendisine veya başkasına ait şiirleri söyleyen, irticalen söyleme yeteneğine sahip, badeli/badesiz halkın karşısında eserlerini sazı ile icra eden halk sanatçıları" şeklinde tanımlamıştır (2021, s. 140).

Sivas yöresinde âşıklık geleneğinden bahsedildiğinde ilk sırada Âşık Veysel gelmektedir. "Âşık Veysel gerek söz gerekse müzik alanında 20. yy. Âşık Edebiyatı ve Âşık Müziğinin önde gelen isimlerinden birisi olmuştur. Hatta kendine has çalıp söyleme tekniği bağlamadaki "Veysel Düzeni" denilen akort sistemine de damgasını vurmuştur" (Karakuş, 2022, s. 31).

Sivas yöresinde âşıklık geleneği kuşaktan kuşağa aktararak devam etmektedir. Kaya Sivas yöresi âşıklık geleneği ile irsiyet arasında önemli derecede bir bağ olduğundan bahsetmektedir (URL 3). Bu nedenle Sivas yöresi âşıklarına bakıldığında aynı aileden birçok âşığın çıktığı söylemek mümkündür. Sivas yöresi âşıkları incelendiğinde kadın âşıklara da rastlanılmaktadır. Kaya, "Sivas'taki kadın âşık sayısı, bugünkü tespitlerimize göre 73'tür. Bunların çoğu Şarkışla ve Kangal ilçelerimizde karşımıza çıkmaktadır" şeklinde belirtmektedir (URL 3). Sivas yöresi 16. yy.'dan günümüze kadar geçen süreçte Âşık edebiyatının hâlâ canlı olarak yaşatıldığı yörelerden biridir (URL 3).

Herfene Geceleri

Sivas yöresi halk kültüründe toplumsal kaynaşmanın, yardımlaşmanın ve dayanışmanın en önemli örneklerinden biri de "herfene geceleri" dir. Herfene geceleri; anlatım, gösterim ve müzikal içeriklerden oluşan Sivas yöresine özgü kültürel ve eğlence içerikli toplantılardan biridir.

Herfene geceleri; kış aylarında ev gezmeleri olarak da bilinen, mahallenin erkeklerince topluca organize edilen, masrafların ortaklaşa paylaşıldığı, sıra ile her hafta bir ev belirlenerek yemeklerin ev sahibince hazırlandığı, birlikte yenilip içildiği, ince sazlar (ut, cümbüş, keman, klarnet) eşliğinde uzun sohbetlerin yapıldığı, hikâye, masal, fıkraların anlatıldığı, konuşulduğu, halayların çekildiği sohbetlerdir (Erdoğan, 2021, s. 1).

Herfene gecelerinde kadın ve erkekler ayrı ayrı toplanmakta ve bu geceler genellikle yemekli olarak yapılmaktadır. Herfene gecelerinde öncelik yöreye özgü sorunların tartışılması ve yardımlaşmaların yapılmasıdır. Yemek, sosyal yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili konular sonrasında eğlence bölümüne geçilmektedir. Bu bölümde ilk olarak toplantıda bulunan ve yörede “ehli kâmil” olarak adlandırılan yaşı büyük kişilerin sohbetleri, anlattıkları; masallar, hikâyeler ve fıkralar yer almaktadır. Dinleyiciler için sohbetler yaşamları için tecrübe, masallar ve hikâyeler öğüt, fıkralar ise eğlendirirken güldüren, gülerken düşünmeyi sağlayan yaşamdan kesitler içermektedir. Bu etkinliklere katılım sağlayan kişiler ileride aynı içerikleri başka herfene gecelerinde kendilerinden sonra gelecek olan kuşaklara aktarmaya devam etmektedir. Eğlence bölümünün ikinci yarısında tiyatro benzeri çeşitli oyunlar oynanmakta, Sivas yöresi ve farklı yörelere ait halaylar çekilmekte ve son olarak Sivas yöresi ve farklı yörelere ait türküler seslendirilerek gece tamamlanmaktadır.

Sivas Yöresi Halk Oyunları ve Köy Seyirlik Oyunları

Sivas yöresinin en zengin sanatsal faaliyetlerinden biri de halk oyunlarıdır. “Sözsüz iletişim aracı olan ve kültürleşme süreciyle gelişen dans olgusu, mensubu olduğu toplumun kültürel dinamiklerinin belirlenmesinde temel kaynaklardan biri olup, kültürel bir kimlik kazanmış ve halk oyunlarına dönüşmüştür” (Özbilgin, 2003, s. 96). Demirsipahi halk oyunlarını, “ulusal müziğimizin bünyesine göre bir oyun kuran kişilerle adları bilinmeyen halk sanatçılarının kurgularına dayalı, ritim kurallarına bağlı olarak müzik eşliğinde yapılan tartımlı hareketler” olarak tanımlamaktadır (1976, s. 8). Halk oyunları kültürel değerleri geçmişten günümüze taşımayı, kaynaşmayı, icra edilen yöre ile ilgili müzikal ve oyunlara ait olan figürlerin sonraki nesillere aktarması açısından önem arz etmektedir" (Çiftci vd., 2019, s. 352).

Sivas yöresi halk oyunları genellikle erkek ve kadın oyunları şeklinde ayrı ayrı oynanmakta, bazı durumlarda erkek ve kadınlar birlikte de oynayabilmektedir. Erkek ve kadınların oynadıkları oyunlara genel olarak bakıldığında aynı oyuna ait figürlerin erkekler tarafından sert kadınlarda ise

daha yumuşak şekilde oynandığı söylenebilir. Sivas yöresi halk oyunları içerisinde "deme-çevirme" olarak adlandırılan ve köylerde kadınların el ele tutarak halka şeklinde oynadıkları oyunlarda bulunmaktadır. Deme-çevirme, tamamen çalgı eşiksiz olarak ilk önce oyundaki bir kişinin melodili bir şekilde sözleri söylediği, ardından ise oyunda bulunan diğer kişilerin aynı sözü toplu olarak tekrarlaması şeklinde ilerleyen bir halk oyunudur.

Sivas yöresi halk oyunları biçimsel açıdan incelendiğinde içerisinde birçok farklılığı barındırmaktadır. Bu farklılıkların başında kızların ve erkeklerin ayrı ayrı oynaması gelmektedir. Çoğunlukla halay olarak oynanan bu oyunların en önemli özelliği ise genel yapıları itibari ile birden fazla bölümlü olmasıdır. Oyunlardaki bölümler müziklerine ve oyunlarına (oyunlardaki hareket, figür, konular vb.) iki, üç veya dört bölümlü olacak şekilde farklılık göstermektedir. İki bölümlü oyunların müzikleri tek bölümden oluşmasına rağmen oyun yeldirme ve hoplatma şeklinde iki bölümlü olarak oynanmaktadır. Bu oyunlarda ağır kısım olamamakla birlikte direkt olarak yeldirme bölümüne başlanır. Üç bölümlü oyunlarda müzik iki bölümlü olarak çalınmasına rağmen oyun yavaş, yeldirme ve hoplatma bölümlerinden oluşmaktadır. Dört bölümlü oyunlarda ise müziğinin de dört bölümden oluştuğu ve her bölüme ayrı bir müziğin eşlik ettiği görülmektedir. Bu tür oyunlarda ağırlama, yanlama, yeldirme ve hoplatma bölümleri bulunmaktadır (Kılıç, 2002, s. 26).

Sivas yöresi halk oyunlarında oyuncuların el ele tutarak veya el ele tutmadan oynadıkları figürler yer almaktadır. Sivas yöresi oyunlarında el, yüz ve ayak estetiği oldukça önemlidir (Kaya, 1991, s. 13). Sivas yöresi halk oyunlarındaki oyuncu sayısında herhangi sınırlama olmamasına rağmen genellikle 7-12 kişi ile oynanmaktadır. Oyuncular genellikle kısıdan uzuna doğru dizilmekte ve oyunlar düz, hilal veya çember şeklinde oynanmaktadır. Oyuncuların oyun içerisindeki dizilişlerine bakıldığında; baştaki oyuncunun "ekip başı", ortadaki oyuncunun "direk" ve sondaki oyuncunun ise "pöççük" şeklinde isimlendirildiği görülmektedir. Sivas yöresi oyunlarındaki önemli noktalardan biri ise oyunlara özgü hareket biçimlerini içeren tavidir. Oyunların tavır özelliklerine bakıldığında; komut şekilleri, el tutuşları, el vuruşları ve ağırlık birimleri (koşma, atlama, basma, yürüme, sekme, çekme, dönme, çökme ve esneme) gibi öğeler görülmektedir. (Kılıç, 2002, s. 27).

Sivas yöresi halk oyunları genel olarak profesyonel ekipler tarafından yöresel kıyafetler giyinerek davul ve zurna eşliğinde oynanmaktadır. Oyunlarda kızların; peşli (üçtel, üç peşli), yelek, şalvar, önlük, fes (alınlık), çorap ve ayakkabı, erkeklerin ise; işlik (gömlek), şalvar

(zivga ya da zıvga), yelek, şal, çorap, ayakkabı ve aksesuarlar (üçgen gümüş muska, gümüş köstek, saat) kullandığı görülmektedir. Düğün, asker uğurlaması, eğlence ve festival gibi faaliyetlerde bu etkinliklere katılan kişiler tarafından davul ve zurna çalgıları haricinde yörede ince sazlar olarak bilinen; klarnet, keman, cümbüş, ut, kanun, tef ve darbuka eşliğinde de Sivas yöresi oyunlarının oynandığı görülmektedir.

Sivas yöresi halk oyunlarının dışında Sivas yöresine ait köy seyirlik oyunları da bulunmaktadır. Geleneği yaşatan bu oyunlar konularına göre çeşitlilik göstermekte nişan, kına gecesi, düğün, asker uğurlamaları, bayramlar ve festival gibi eğlencelerde oynanmaktadır. Oyunların karakteristik yapısı incelendiğinde eğlenmek ve güzel vakit geçirmek amacı ile ortaya çıkan, farklı konuları içeren tiyatro benzeri bir yapıda olduğu görülmektedir. Sivas yöresinde “Davar Yüzü (Saya Gezme)” ya da “Koç Katımı” olarak adlandırılan, koyunların kuzulamalarına yakın bir sürede canlanması ve tüylerinin çıkması inancından hareket ederek, kış aylarında “Arap, Gelin, Dede, Deve, Tilki” gibi öğelerden oluşan ve her sürü sahibinin evinin önünde ayrı ayrı onanan bu tür oyunlar köy seyirlik oyunlarının örneklerindedir (Sinmez & Yiğit, 2014, s. 20). Kılıç köy seyirlik oyunlarını "bayramlarda ya da yılın belirli günlerinde köylülerimizin genellikle oyun yapma, oyun çıkarma adı altında yarattıkları bir tiyatro olayı" olarak tanımlamaktadır (2002, s. 5). Sivas yöresi köy seyirlik oyunları içerisinde;

- Günlük hayattan alınan oyunlar,
- Evlilik konusunu işleyen oyunlar,
- Cinsel temaları işleyen oyunlar,
- Hayvanları ve avcılığı işleyen oyunlar,
- Aldatmacaya bağlı oyunlar,
- Dini hayata bağlı oyunlar,
- Masal kahramanları ile ilgili oyunlar,
- Davar yüzü (saya gezme) oyunu,
- Kâtip oyunu,
- Hacca gitme oyunu,
- Kalaycı oyunu,
- Dana yayma (çoban durma) oyunu,
- Yemeni kıyılama oyunu,
- Kız kaçırma oyunu,
- Topla (tahta ayaklı) oyunu,
- Kaynanam öldü oyunu,

- Kaşların karasına oyunu,
- Ev ve çocuk oyunları,
- Dünürücü oyunu,
- Baytar, muhtar, anahtar, aktar oyunu,
- Tula oyunu,
- Elma Elma oyunu gibi oyunlar yer almaktadır (URL 4).

Sivas Yöresi Halk Kültüründe Düğün Adetleri

Sivas yöresi halk kültürüne ait düğün geleneklerine bakıldığında genel olarak nişan, kına gecesi ve düğün gibi aralıklı zamanlar da yapılan eğlence amaçlı farklı etkinliklere rastlanılmaktadır. Sünnet düğünlerinde ise yine sünnet kınası, sünnet gezisi, sünnet pikniği, sünnet hamamı ve sünnet düğünü gibi eğlence amaçlı etkinlikler düzenlenmektedir.

Sivas yöresinde nişan öncesinde "söz kesme" adı altında küçük bir eğlence tertip edilir. Bu eğlence "kız evinde" yapılmakta, genellikle yakın akrabalar ve komşular davet edilmektedir. Etkinlikte kadınlar ve erkekler ayrı bir şekilde yer alırlar. Gelen misafirler için yakın komşulardan biri evini açar, kadınlar bir eve erkekler bir eve alınır. Erkeklerin bulunduğu evde kız istenir ve kısa süre sonra erkekler dağılırlar. Kadınlar ise kız isteme merasimi sonrasında evde eğlence tertip ederler. Bu eğlencelerde müzik eşliğinde oyunlar oynanmakta ve halaylar çekilmektedir. Gecenin ilerleyen saatlerinde kadınlar arasında tiyatro benzeri eğlenceli oyunların oynandığı görülmektedir. Bu oyunlarda kadınlardan bazıları erkek kıyafetleri giyerek taklit yapmakta ve evlilik ile ilgili güldürücü tarzda fıkralar anlatmaktadır.

Sivas yöresinde söz kesme sonrasında nişan merasimi için hızlı bir şekilde hazırlıklara başlanılır. Gerekli hazırlıkların tamamlanması sonrasında kız evinde ya da farklı bir mekânda nişan yapılır. Nişan merasiminde yüzüklerin takılması ve kurdele kesimi için aile büyüklerinden birisi davet edilir. Yöredeki nişan merasimlerinin birçoğunda bu esnada "makas kesmiyor" denilerek damadın babasından para istenilmekte ya da müzik eşliğinde damadın babasının oynaması gibi eğlence amaçlı etkinliklere rastlanılmaktadır. Nişan yüzüklerinin takılması sonrasında oyunlar oynanmakta ve halaylar çekilmektedir.

Nişan ve düğün arasındaki sürede Ramazan Bayramı geçirilecek ise oğlan evi geline kuruyemiş sepeti ve meyve sepeti hazırlamakta ayrıca geline bayramda giyeceği kıyafetleri de alınarak hediye edilmektedir. Şayet Kurban Bayramı var ise oğlan evi tarafından geline kurbanlık bir koç alınarak süslenmekte ve boynuzlarına bilezik takılarak kız evine bayram öncesinde davul zurna eşliğinde oyunlar oynayarak götürülmektedir. Nişan

sonrasında düğün yapmak için ortalama üç ya da altı ay beklenilmektedir. Yörede zaman dilimine yönelik olarak "hayırlı iş çok uzatılmaz" görüşü hâkimdir.

Düğün öncesinde "çeyiz görme" adı altında kız evinde gelinin çocukluğundan gelin olacağı güne kadar ailesi tarafından hazırlanan çeyizi serilerek kız tarafı ve oğlan tarafı yakınlarının görmesi için sergilenmekte ve kadınlar kendi aralarında eğlenceler tertip etmektedirler. Çeyiz görme günü sabah erken saatlerde misafirler gelerek sergilenen çeyizi görmektedirler. Aynı günün akşamında yakın akrabalar evde kalarak sergilenen çeyizi toplanmasına yardım ederler. Eşyalar toplanırken aile büyüklerinden bazıları gelin ile ilgili maniler ve türküler söylemekte kimi zaman güldürerek eğlendirirken kimi zamanda ortamda bulunan kişileri hüznülendirerek ağlatmaktadır. Kadınlar eşya toplamayı tamamladıktan sonra "deme çevirme" şeklinde halaylar çekerek geceyi tamamlamaktadırlar.

Sivas yöresinde düğün öncesinde "gelin bohçası" adı altında hazırlanan hediyeler genellikle oğlan evi tarafından hazırlanarak kız evine götürülmektedir (gelin hamamı öncesinde). Subaşı (2019, s. 37) gelin bohçası içerisindeki malzemeleri "peştamal, havlu, tülbent, hamam yaygısı vb. kullanım eşyalarının yanı sıra ailelerin ekonomik durumuna göre gümüş, bakır veya daha farklı bir madenden imal edilen hamam kazanı, hamam tası, kıldan, nalın, tarak, mücevher sandığı gibi fonksiyonel kullanım eşyaları" şeklinde belirtmektedir. Düğün öncesinde kadınlar tarafından yapılan eğlence amaçlı geleneklerden biri de "gelin hamamı"dır. Düğün öncesinde yapılması gerekli görülen törensel etkinliklerden biri olan ve özellikle kadınlar arasında düzenlenen "gelin hamamı" geleneği Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi Sivas'ta da evlenme adetlerinin ayrılmaz bir parçasıdır (Emiroğlu, 2010, s. 30). Gelin hamamına kız tarafının yakınları ve oğlan tarafının yakınları davet edilir. Gelin hamamı adı altındaki organizasyonlara, kız evi ve oğlan evi tarafından gelen misafirler için ikramlıklar hazırlanmakta ve eğlenceler tertip edilmektedir. Kadınlar arasında atışmalar, gelin ile ilgili mâni ve türkülerin seslendirilmesi, türküler eşliğinde oyunların oynanması ve halayların çekilmesi gibi eğlenceler yapılmaktadır. Sivas yöresindeki gelin hamamlarındaki zaman dilimine bakıldığında günün neredeyse yarısını kapladığını söylemek mümkündür. Bundan dolayı gelin hamamlarındaki eğlence içerikli etkinlikler arka arkaya değil zamana yayılarak yapılmaktadır.

Gelin hamamı sonrasında kız evi ve oğlan evi ayrı mekânlarda kına gecesi yaparlar. Gecenin ilerleyen saatlerinde oğlan evi kız evine davul-

zurna veya klarnet, keman, cümbüş, darbuka vb. ince sazlar eşliğinde giderek geline kına yakar. Geline kınayı damat tarafından yaş olarak büyük olan bir yenge (damadın amca, dayı ve abi eşleri vb.) yakar. Kına yakma sırasında gelin elini açmaz ise kaynana (damadın annesi) tarafından gelinin avcuna ailenin maddi durumuna göre altın konulur ve gelin elini kına için açmış olur. Kına yakılma aşamasında duygusal kına türküleri çalınır söylenilmekte, gelinin ağlamaması için eğlenceli oyun havalarına kısa sürede geçilmektedir. Geline kına yakıldıktan sonra kız evinden birkaç kişi damada kına yakmak için oğlan evine gider. Damada kınayı kız evi tarafından yaş olarak büyük olan bir yenge (gelinin amca, dayı ve abi eşleri vb.) yakmaktadır.

Düğün gününün sabahı oğlan evi akrabaları ile birlikte sabah erken saatlerde davul ve zurna eşliğinde gelin almaya gitmektedir. Bazı düğünlerde gelin evden alındıktan sonra direkt olarak düğün eğlencelerine geçilmekte bazı düğünlerde ise düğün gecesi için hazırlıkların (kuaför, fotoğraf çekimi vb.) tamamlanmasının ardından düğün eğlencelerine geçilmektedir. Şehir merkezinde artık sık sık rastlanılmamakla birlikte, ilçe ve köylerdeki düğünlerde gelin ve damada yardımcı olmak amacı ile “Sağdıç” adı verilen kişiler bulunmaktadır. Sağdıç adı verilen bu kişilerin genellikle evli ve yakın çevreden olmasına dikkat edilir. Sivas yöresi düğünlerinde genellikle davul-zurna eşliğinde halaylar çekilmekte ve deme-çevirme şeklindeki oyunlar yoğun olarak oynanmaktadır. Düğün eğlencelerinde oynanan bir diğer oyun ise testi oyunudur. Testi oyunu içi şeker, çikolata ve nazar boncuğu takılarak renkli tüller ile süslenmiş bozuk para ile dolu bir testi ile birlikte hareketli bir oyun havası eşliğinde oynanmaktadır. Gelin testi ile birlikte sandalyede oturan damadın etrafında dönerek oynamaya başlar. Gelinin etrafında ise davetlilerden oluşan bir halka vardır. Bu halkada yer alan oyuncular gelinden testiyi almak için oyunlar yaparak testiyi almak isterler ancak alamazlar. En son gelin testiyi yere atarak kırar ve testi içerisindeki şeker, çikolata ve bozuk paralar dağılır. Bozuk paralar uğur olsun diye alınarak saklanır şeker ve çikolataları ise çocuklar alır. Sivas yöresi düğünlerindeki bir diğer eğlence amaçlı etkinlik ise gelin kuşağının bağlanmasıdır. Bu kuşağı genellikle gelinin erkek kardeşi bağlar. Gelinin erkek kardeşi yoksa dayısı, erkek kuzeni ya da amcası bağlar. Düğünlerin bazılarında kuşak bağlanırken müzik eşliğinde oyunlar oynanmakta bazı düğünlerde ise kuşak hüznü bir şekilde eğlence ortamı oluşturmaksızın bağlanmaktadır.

Sivas yöresi halk kültüründeki sünnet düğünleri de kendine has eğlence geleneklerini içerisinde barındırmaktadır. Günümüzde hijyenik ve

steril bir şekilde hastane ameliyathanelerde uzman doktorlar tarafından yapılan sünnetler bundan yaklaşık yirmi yıl öncesine kadar “sünnetçi” olarak adlandırılan ve yörede ünlü olan kişiler tarafından uygulanmaktaydı. Bu dönemlerde sünnetçi sayısının az olması nedeni ile sünnet için günler öncesinden sıra alınır ve hazırlıklar yapılırdı.

Sünnet için yapılan hazırlık sürecinde ilk olarak Sivas yöresi sünnet düğünü geleneklerinden olan sünnet çocuğunun kirvesi belirlenir. Kirve, sünnet düğünü zarfında geçen tüm süreçte sünnet çocuğunun yanında olur. Sivas yöresinde sünnet olma zamanının genellikle çocukların ilköğretim dönemine denk getirilmesi, çocuğun kendisini bilecek yaşta olması ve sünnet düğününün çocuk için önemli bir hatıra olarak kalması için yapılmaktadır (Tunç, 2012).

Sünnet düğünlerinde de diğer düğünlerde olduğu gibi kına gecesi yapılmaktadır. Kına gecesinde çocuğun eline annesi tarafından kına yakılır ve eğlenilir. Bu eğlencelerde sünnet çocuğu kirvesi eşliğinde oyunlar oynar. Davetliler sünnet çocuğunun etrafını halka şeklinde kapatarak halaylar çekerler. Sünnet günü sünnet olacak çocuk erkekler tarafından hamama götürülür ve hamamda klarnet, cümbüş, keman ve darbuka eşliğinde eğlence yapılır. Bu eğlencelerde türküler söylenir ve oyunlar oynanır. İnce sazlar eşliğinde hamamda Sivas halayı çekilir. Hamamda eğlencenin yanı sıra yöreye özgü yemekler gelen misafirlere ikram edilir. Hamam sonrasında Sivas merkezinde yapılan sünnet düğünlerinde çocuk konvoy eşliğinde gezdirilir, piknikler düzenlenir. Gezilerde ve piknikte davul-zurna ya da ince sazlar kullanılarak eğlence devam eder. Aile büyüklerinden vefat eden (dede, babaanne, anneanne vb.) kişilerin kabirleri “Yukarı Tekke” olarak adlandırılan ve şehrin birçok yerinden görkemli bir şekilde görülebilen mezarlıkta ziyaret edilir. Aile büyüklerine ait kabir ziyaretleri ardından aynı alanda bulunan Abdülvahap Gazi Hazretleri'nin türbesinin ziyaret edilmesi sonrasında geçmiş zamanlarda evde şimdiler de ise hastanelerde sünnet işlemi yapılır. Eski zamanlarda sünnet işlemi düğün günü yapılmakta iken, günümüzde sünnet çocuğun düğünde rahat etmesi açısından düğün öncesinde yapılmaya başlanılmıştır. Evlerde yapılan sünnet düğünlerinde, sünnetten hemen sonra mevlit okunur, misafirlere fişekler içerisinde mevlit şekeri dağıtılır ardından ise yöreye özgü olan yemekler ikram edilir. Düğün ve balo salonlarında yapılan sünnet düğünlerinde ise etkinliklerin tamamı genellikle bu mekânlarda gerçekleştirilmektedir.

Sivas yöresi düğünlerinde hediye olarak verilen altın takı veya para takma işlemine “yoklatma” denilmektedir. Düğünlerde genellikle parayı

gelin, damat veya sünnet çocuğuna direkt olarak takmak istemeyenler için süslenmiş bir zarf kutusu bulunmaktadır. Davetliler hediye olarak verecekleri parayı üzerinde hediyein kimden geldiğinin bilinmesi açısından isim yazılı bir zarfa koyarak hazırlanan kutuya atmaktadırlar. 2000’li yıllara kadar düğün ve balo salonlarının fazla olmamasından dolayı mahalle aralarında veya müstakil evlerin bahçelerde düğün eğlenceleri tertip edilirken 2000’li yıllar sonrasında ise düğün ve balo salonlarının artışı düğünlerin bu mekânlara taşınmasını sağlamıştır. Düğünlerde davul ve zurnanın yanında farklı çalgılarda kullanılarak eğlence müziği yapılmakta ve profesyonel halk oyunları ekipleri ve davetli olarak gelen misafirler Sivas yöresi halk oyunlarını icra etmektedir.

Festivaller

Festivaller toplumsal kaynaşmayı sağlayan yöreye ait halk kültüründeki önemli eğlence amaçlı etkinliklerdir. Sivas merkez ilçe ve diğer ilçelerde yılın belirli zamanlarında belirli günlerin kutlanması, yöresel ürünlerin tanıtılması, birlik ve beraberlik sağlayabilmek amacı ile birçok festival düzenlenmektedir. Festivallere şehir içi ve şehir dışından çok fazla sayıda kişi katılmakta bu vesile ile gurbette olan kişilerde bir araya gelerek eş, dost ve akrabalarını ziyaret etmektedirler. Festivallerde farklı bölümlerden oluşan birçok eğlence düzenlenmektedir. Bu eğlenceler içerisinde; Sivas yöresi halk oyunlarının oynanması, yerel halk müziği sanatçılarının sahne alması, âşıkların atışmaları ve profesyonel halk müziği sanatçılarının sahne almaları yer almaktadır. Sivas yöresinde gerçekleşen festivallerin adı ve tarihi aşağıdaki gibidir.

- 4 Eylül Sivas Kongresi ve Sanat Etkinlikleri (1-4 Eylül)
- Dünya Sivashılar Günü Kapsamında “Gardaşlık Festivali” (5-6 Ağustos)
- Kış Festivali (25-26 Aralık)
- Akıncılar Kültür, Sanat ve Kavun Festivali (26-28 Ağustos)
- Âşık Veysel Kültür ve Sanat Festivali (10 Ağustos)
- Geleneksel Ahmet Ayık Karakucak Güreşleri ve Bal Festivali (18-19 Ağustos)
- Zara Bal ve Kültür Festivali (25-26 Ağustos)
- İmranlı Kültür Sanat Festivali (14-15 Ağustos)
- Altınyayla Kültür Sanat Festivali (25-28 Ağustos)
- Divriği Çamşır Halk Ozanları Festivali (22 Temmuz)
- Divriği Maden, Kaymak ve Bal Festivali (18 Ağustos)

- Geleneksel Merder Bal, Yoğurt ve Madımak Festivali (8 Ağustos)
- Gemerek Kültür, Sanat ve Patates Festivali (16-17 Ağustos)
- Gölova Kültür ve Sanat Festivali (7-8 Temmuz)
- Gürün Kültür ve Sanat Festivali (18-19 Ağustos)
- Hafik Kültür Festivali (14-15 Ağustos)
- Hafik Kültür, Turizm ve Güreş Festivali (9-10 Ağustos)
- Uluslararası Kangal Kültür, Turizm, Enerji ve Madenler Festivali (6-8 Temmuz)
- Geleneksel Eğriçimen Yaylası Kış Festivali (14 Ocak)
- Şehr-i Su Kültür ve Sanat Festivali (7-9 Temmuz)
- Pir Sultan Abdal Geleneksel Kültür Etkinlikleri (21-22 Haziran)
- Yıldızeli Kültür Festivali (21-22 Temmuz)

Sonuç

Araştırmada incelenmiş olan kaynaklar, kurumlar ve belgeler doğrultusunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; Sivas yöresine ait geçmişten gelen kültürel değerlerin yaşatıldığı görülmüştür. Bunun yanı sıra Sivas yöresinin yerel kültüründen kaynaklanan ve kendine özgü zengin özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Yörenin farklı dönemlerde farklı güçlerin eline geçerek sık sık el değiştirmesinden dolayı kalıcı yerleşim ve kültürel yapılanmanın Türk hâkimiyeti sonrasında sağlandığı görülmektedir.

Sivas yöresi türkülerinin (kırık hava, uzun hava ve oyun havaları) TRT Türk Halk Müziği Repertuarında önemli bir yer kapladığı, türkülerde aşk, seveda, düğün, ayrılık, hasret, gurbet, ağıt, tabiat, iş, yiğitlik vb. konuların yer aldığı, Arazbar, Bayati Şiraz, Buselik, Çargâh, Gülizar, Hicaz, Hüseyini, Karcıgar, Mahur, Muhayyer Kürdi, Nişabur, Pençgâh, Rast, Segâh, Uşşâk ve Zavil makam dizilerinin görülmekle beraber, Hüseyini, Uşşâk ve Hicaz makam dizilerinin yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür. Türkülerin usulleri incelendiğinde; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20 ve 21 zamanlı usullerin kullanıldığı, yoğun olarak 2 ve 4 zamanlı usullerin tercih edildiği görülmektedir.

Sivas yöresi oyun havalarındaki makam dizilerine bakıldığında; Hüseyini, Uşşâk, Muhayyer Kürdi, Hicaz, Segâh, Çargâh, Karcıgar, Gülizar, Buselik, Sabâ, ve Basit Suzinak makam dizileri kullanılmakta, Hüseyini makamı dizisinin yoğun olarak tercih edildiği görülmektedir. Sivas yöresi oyun havalarının usulleri incelendiğinde; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10 ve 12 zamanlı usullere rastlanılmakla birlikte 2, 4 ve 6 zamanlı usullerin yoğun olarak kullanıldığı, yöreye ait sözlü türkülerinin bazılarında da oyunların oynandığı

görülmektedir. Yörede kullanılan çalgılara bakıldığında, aşıklık geleneğinin yaygın olmasından dolayı bağlama çalgısının ön planda olduğu ayrıca davul, zurna, kaval, mey, klarnet, darbuka, tef, bendir, ut, cümbüş, keman ve kanun çalgılarının da yoğun olarak kullanıldığı söylenilebilir.

Sivas yöresine özgü olan, eğlencenin yanı sıra toplumsal kaynaşmanın, yardımlaşmanın ve dayanışmaların yapıldığı herfene gecelerinin de yöreye ait önemli eğlence geleneklerinden biri olduğu söylenebilir.

Sivas yöresi halk oyunlarının en zengin sanatsal faaliyetlerden biri olduğu ve oyunların tamamına yakınının halay ağırlıklı olduğu görülmektedir. Yöreye ait halk oyunlarında genellikle kızlar ve erkeklerin ayrı ayrı oynadığı, oyunların birden fazla bölümlü olduğu iki bölümlü oyunlarda tek müzik, üç bölümlü oyunlarda iki müzik kullanılırken dört bölümlü oyunlarda ise her bölümün ayrı bir müziğe sahip olduğu görülmektedir. Oyunların; ağırlama, yanlama, yeldirme ve hoplatma bölümlerini barındırdığı, 7-12 kişi ile oynandığı, oyuncuların kısıdan uzuna hilal ya da çember şeklinde dizildiği, her oyuna özgü hareket biçimlerini içeren komut şekilleri, el tutuşları, el vuruşları, ağırlık birimleri (koşma, atlama, basma, yürüme, sekme, çekme, dönme, çökme ve esneme) gibi tavır özelliklerinin olduğu ve oyunların genellikle davul ve zurna eşliğinde oynanmasının yanı sıra yörede ince sazlar olarak bilinen; klarnet, keman, cümbüş, ut, kanun, tef ve darbuka eşliğinde de oynandığı görülmektedir. Sivas yöresi köy seyirlik oyunlarının konularına göre çeşitli olduğu, bu oyunların eğlenmek, güzel vakit geçirmek amacı ile ortaya çıktığı ve farklı konuları içeren tiyatro benzeri bir yapıda olduğu görülmektedir. Ayrıca yörede "deme-çevirme" olarak adlandırılan ve kadınların el ele tutarak halka şeklinde oynadıkları oyunlarda bulunmaktadır.

Sivas yöresi düğünlerine bakıldığında; nişan, gelin hamamı, çeyiz görme, kına gecesi ve düğün gibi aralıklı zamanlar da yapılan eğlence amaçlı farklı etkinliklere rastlanırken sünnet düğünlerinde ise yine sünnet kınası, sünnet gezisi, sünnet pikniği, sünnet hamamı, sünnet düğünü gibi eğlence amaçlı etkinliklerin ve kabir ziyaretlerinin yapıldığı görülmektedir. Sivas yöresi halk kültüründeki eğlence geleneğinin oldukça gelişmiş olması görülmekle beraber, yöreye ait eğlence geleneği içerisinde festivallerinde önemli bir yere sahip olduğu, yöre halkının bu etkinliklere büyük ölçüde katılım sağladığı, yörede düğünler, bayramlar ve özel kutlama günlerinde eğlence amaçlı etkinliklerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Kaynakça

- Bulut, M. (2019). *Anadolu Selçuklu dönemi Sivas medreseleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Çiğdem, E. (2007). *Sivas yöresinde yaygın 20 uzun havanın analitik olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Çiftci, E., Ercan, M., & Karaönçel, F. (2019). Refahiye halk oyunları üzerine bir inceleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 351-367.
- Demirsipahi, C. (1976). *Türk halk oyunları*. Ankara: İş Bankası Yayınları.
- Emiroğlu, İ. (2010). *Konya'da hamam kültürü ve kullanım eşyaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Erdoğan, G. (2021). *XX. yüzyıldan günümüze Sivas'ta musiki hayatı*. Ankara: Duvar Yayınları.
- Karakuş, P. (2022). *TRT repertuarındaki Sivas Şarkışla yöresine ait uzun havaların çok katmanlı analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Karaönçel, F., Karaönçel, A., & Çiftci, E. (2021). TRT Türk halk müziği repertuarında bulunan Sivas yöresi oyun havalarının makamsal ve ritmik analizi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 341-352.
- Kaya, U. (1991). *Sivas halayları ve ezgilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, M. (2002). *Geleneksel köy seyirlik oyunları, halk dansları ve ezgileri ile Sivas*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Milli B. (2007). *Osmanlı öncesi Sivas yöresi ve tarihi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Nacakçı, Z. vd. (2015). *Müzik kültürü*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Özbilgin, M. Ö. (2003). *Zeybeklik kurumu ve zeybek oyunları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Say, A. (2005). *Müzik sözlüğü*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

- Subaşı, E. (2018). Sivas düğünlerinde gelin hamamına gelin bohçası hazırlama geleneği. *Arış Halı, Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*, 13, 37-45.
- Sinmez, Ç. Ç., & Yiğit, A. (2014). Sivas folklorunda davar yüzü (saya gezme) ve koç katımı töreni. *Mersin Üniversitesi Lokman Hekim Journal*, 4(1), 19-25.
- Temürtürkan, D. (2021). Çamşılı yöresi âşıklık geleneği içinde kadın âşık: Âşık Hatice Mihrap. *Segâh Musiki Dergisi*, 4(1), 140.
- Tunç, E. (2012). *Sivas'ta sünnet merasimleri ve kirvelik kurumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Turan, O. (1996). *Selçuklular tarihi ve Türk İslam medeniyeti*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
TRT Türk Halk Müziği Elektronik Nota Arşivi.

İnternet Kaynakları

- URL 1: <https://www.sivaskulturenvanteri.com/sivas/sivas-sehrinin-tarihsel-gelisimi/> (Erişim Tarihi: 25.12.2021)
- URL 2: <http://www.sivas.gov.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 18.12.2021)
- URL 3: https://dogankaya.com/fotograf/sivasta_asiklik_geleneginin_bugunku_durumu (Erişim Tarihi: 05.01.2022)
- URL 4: <https://kutluozen.com/yazilarim/sivas-yoresi-seyirlik-oyunlari/> (Erişim Tarihi: 12.02.2022)

Entertainment in Sivas Regional Folk Culture Extended Summary

Sivas, which is located in the Central Anatolia Region, is one of the significant cultural centers of Anatolia. Sivas, which remained under the rule of Hittites, Persian and Roman Empires, came under the domination of Turkish rule after the 1071 Manzikert Victory. It is seen that the cultural structure of the Sivas region displays similar qualities to the cultural structure of the Central Anatolia Region and keeps the past cultural values alive.

In the study, folk songs, local meetings and entertainment traditions, folk dances, weddings and festivals that belongs to the Sivas region were analyzed and discussed in the relation to the folk culture of the region.

In this sense, the data related to the study was obtained by using literature and documentary source surveying methods. The obtained data were classified according to the city center and districts, descriptive analyses were made and reported with regard to the interpretation of folk culture.

It was observed that Sivas region folk songs occupy an important place in TRT Turkish Folk Music Repertoire, that in folk songs, the subjects of love, passion, wedding, separation, longing, homeland, lament, nature, work, bravery, etc. have a dominant place, and that In these songs, there are scales of maqams that are Arazbar performance, Bayaty-Shiraz, Bûselik, Çârgâh, Gülizar, Hejaz, Hüseyini, Karcığar,

Mâhur, Muhayyer Kurdi, Nişabur, Pençgah, Rast, Segâh, Uşşâk and Zavil, as well as Hüseyini, Uşşâk and Hejaz intensively. When we look at the moods of the folk songs, it is seen that there is the use of 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20 and 21 timed moods and 2 and 4- time moods are used intensively.

When we look at the instruments used in the region, it is seen that the baglama instrument is at the forefront due to the widespread tradition of minstrelsy.

It can be said that Herfene Nights, which are unique to the Sivas region, are one of the essential entertainment traditions of the region, as well as social cohesion, cooperation and solidarity.

Almost all of the folk dances of the Sivas region are mainly formed as halay, an Anatolian dance, the dances are generally played separately by girls and boys and they have a divided form. In two-part dances, there is single music while each part has separate music in three and four-part dances. It is observed that the dances contain the sections of hosting, siding, rushing and hopping and they are performed with 7-12 people. It is seen that the dances are usually performed in company with drums and zurna, as well as with clarinet, violin, revel, oud, qanun, tambourine and darbuka, which are known as fine stringed instruments. Hüseyini, Uşşâk, Muhayyer Kurdi, Hejaz, Segâh, Çargâh, Karcığar, Gülizar, Bûselik, Sabâ, and Basic Sûzinak maqam scales are used in the dances, and it is seen that Hüseyini maqam scales are heavily preferred. As well as there are 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10 and 12-time moods in Sivas region traditional dance music, it is seen that 2, 4 and 6-time moods are used intensively, and some of the regional folk songs include folk dances.

It is seen that the village theatrical plays in the Sivas region have variations, that they emerged with the aim of having fun and a good time, and that they have a theatre-like structure including different subjects. In addition, there are dances called "deme-çevirme" in the region, in which women dance in the form of a circle holding hands in the villages.

In Sivas region weddings, there are different entertainment activities such as asking for the girl's hand for one's son, engagement, bridal bath, dowry, henna night and wedding, while in circumcision weddings, there are entertainment types such as circumcision henna, circumcision tour, circumcision picnic, circumcision bath, circumcision wedding in addition to the activities of grave visits. It is also observed that festivals have an important place within the entertainment tradition of the region.